Η «αλεπού της ερήμου» και η μάχη της Αφρικής

Το κυνήγι της αλεπούς είναι τυποποιημένο: Φράζουν με φωτιά τη μια είσοδο της φωλιάς της και την περιμένουν στη δεύτερη, όταν αναγκάζεται να βγει, επειδή την πνίγουν οι καπνοί. Στην έρημο, η τύχη της αλεπούς ήταν προδιαγεγραμμένη, καθώς στα νώτα έβαζε τη φωτιά ο ίδιος ο παρανοϊκός Χίτλερ. Ο Ρόμελ ήξερε πως μόνο προς τα μπρος μπορούσε να κινηθεί. Κι απέναντι περίμεναν οι πάνοπλοι Εγγλέζοι. Δεν τον είχαν, όμως, άδικα βαφτίσει «Αλεπού της Ερήμου». Στις 29 Ιανουαρίου του 1942, το Άφρικα Κορπ έμπαινε θριαμβευτικά στη Βεγγάζη. Μέσα σε οχτώ ημέρες, είχε επανακτήσει ότι οι σύμμαχοι κέρδισαν με αγώνες 16 μηνών.

Ο μαρκήσιος του Νέγκελε Ροδόλφος Γκρατσιάνι (1882 - 1955) είχε διοριστεί αντιβασιλιάς της Αιθιοπίας μετά την ιταλική εισβολή στην αφρικανική αυτή χώρα. Είχε και ο ίδιος πρωταγωνιστήσει ως στρατηγός στην κατάκτησή της. Στα 1940, ήταν διοικητής της «αφρικανικής στρατιάς» στη Λιβύη, με αποστολή να διώξει τους Άγγλους από την Αφρική.

Προγεφύρωμα των Βρετανών στην Αφρική ήταν η Αίγυπτος που συνορεύει με τη Λιβύη. Στα 1940, ο Άρτσιμπαλ Πέρσιβαλ Ουέιβελ (1883 - 1950) ήταν ακόμη στρατηγός και διοικητής των αγγλικών δυνάμεων στην Αφρική. Μετά τον πόλεμο, θα γινόταν αντιβασιλιάς των Ινδιών και θα εργαζόταν για την παροχή αυτοδιοίκησης στην ασιατική εκείνη χώρα. Για την ώρα, όμως, τον απασχολούσε ο Γκρατσιάνι.

Η ιταλική επίθεση ξέσπασε σαρωτική, στις 13 Σεπτεμβρίου του 1940. Μέσα σε τρεις μέρες, οι Ιταλοί πέρασαν τα αιγυπτιακά σύνορα και προχώρησαν εκατό χιλιόμετρα. Ανοργάνωτοι κι ανέτοιμοι οι Άγγλοι υποχωρούσαν παντού δίχως μάχη. Με έκπληξη κι ενθουσιασμό είδαν την αφρικανική στρατιά του Γκρατσιάνι να σταματά την προέλαση και να οχυρώνεται στην περιοχή Σίντι Μπαράνι, αντί να προχωρήσει στο ανυπεράσπιστο Κάιρο. Είχαν όλον τον καιρό να προετοιμαστούν.

Για τους Ιταλούς, η εποχή των θριάμβων είχε περάσει. Στα βουνά της Πίνδου, ο άξονας γνώριζε την πρώτη του ήττα κι ο Μουσολίνι την πρώτη συντριβή. Στις 9 Δεκεμβρίου, ξέσπασε η αγγλική αντεπίθεση. Ο αγγλικός στόλος φάνηκε ξαφνικά στην παραλία κι άρχισε να κανονιοβολεί τις ιταλικές θέσεις, ενώ η αγγλική αεροπορία τις βομβάρδιζε. Τη νύχτα, πρόβαλαν τα μηχανοκίνητα. Το Σίντι Μπαράνι που επί δυο μήνες οχυρωνόταν, έπεσε ως το

πρωί. Τους 40.000 έφτασαν οι Ιταλοί αιχμάλωτοι. Μόνη λύση για τον Γκρατσιάνι ήταν η υποχώρηση.

Οι Άγγλοι προχώρησαν ως τα σύνορα, τα πέρασαν και, στις 3 Ιανουαρίου 1941, κυρίευσαν την πόλη Μπάρντια, τριάντα χιλιόμετρα μέσα στο έδαφος της Λιβύης. Συνέλαβαν άλλους 40.000 αιχμαλώτους. Στις 19, πήραν για πρώτη φορά το Τομπρούκ. Την ίδια μέρα, ξεκινούσαν και τις επιχειρήσεις που θα έδιωχναν τους Ιταλούς κι από το κέρας της Αφρικής.

Στις 30, οι Άγγλοι πήραν την Ντέρνα. Στις 5 Φεβρουαρίου, βρίσκονταν 100 χλμ. νότια από τη Βεγγάζη. Στις 8, η «αφρικανική στρατιά» του Γκρατσιάνι δεν υπήρχε: 130.000 Ιταλοί και 1.300 κανόνια είχαν πέσει σε αγγλικά χέρια.

Ο Χίτλερ είχε ανησυχήσει. Από τις 6 Φεβρουαρίου, είχε καλέσει τον στρατηγό Ρόμελ στο αρχηγείο του. Ο Έργουιν Ρόμελ είχε γεννηθεί το 1891 και είχε ανδραγαθήσει ως υπολοχαγός στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο. Στα 1941, ήταν στρατηγός. Μέσα σε μια βδομάδα, το «Αφρικανικό Σώμα» είχε ετοιμαστεί. Στις 13 Φεβρουαρίου του 1941, Ρόμελ και Άφρικα Κορπ μεταφέρονταν στην Αφρική. Αποβιβάστηκαν στην Τριπολίτιδα της Λιβύης, ενώ οι Ιταλοί έχαναν τις μάχες, τη μια μετά την άλλη.

Με αντεπιθέσεις και υποχωρήσεις, σταθεροποίησε την κατάσταση ώσπου μια δυνατή αγγλική προέλαση τον ανάγκασε να εκκενώσει την Κυρηναϊκή, στις 18 Νοεμβρίου του 1941. Όμως, ούτε οι Άγγλοι βιάζονταν. Ετοιμάζονταν αργά και μεθοδικά για το τελειωτικό χτύπημα. Πίστευαν ότι ο Ρόμελ είχε νικηθεί, έμενε με λίγες δυνάμεις και με ηθικό πεσμένο. Άλλωστε, ο Γερμανός στρατηγός δεν μπορούσε να στηριχτεί στις δυο ιταλικές μεραρχίες, που του είχαν διατεθεί.

Ο ίδιος ο Ρόμελ γνώριζε πως ήταν χαμένος, αν περίμενε, πότε θα του επιτεθούν. Διαπίστωσε πως οι αγγλικές δυνάμεις είχαν διασκορπιστεί κι αποφάσισε να το εκμεταλλευτεί. Στις 13 Ιανουαρίου του 1942, ανακοίνωσε στους έκπληκτους αξιωματικούς του το σχέδιο επίθεσης.

Στο αγγλικό στρατηγείο άρχισαν να φτάνουν σίγουρες πληροφορίες πως οι Γερμανοί ετοιμάζονταν να υποχωρήσουν στην Τρίπολη της Λιβύης. Εκρήξεις που ακούγονταν από το

στρατόπεδο του Ρόμελ, έπειθαν τους Άγγλους ότι οι Γερμανοί κατέστρεφαν, όσα δεν μπορούσαν να πάρουν μαζί τους.

Δυο γερμανοϊταλικές φάλαγγες βγήκαν μπροστά, στις 21 Ιανουαρίου του 1942. Οι Άγγλοι ήταν σίγουροι πως επρόκειτο για κάλυψη της υποχώρησης κι ετοιμάστηκαν ανάλογα, ενώ οι αμμοθύελλες έκρυβαν την επιθετική κίνηση του Ρόμελ. Ο αιφνιδιασμός πέτυχε απόλυτα.

Ώσπου οι Άγγλοι να καταλάβουν τι συνέβαινε, είχαν χάσει μια θωρακισμένη μεραρχία. Αναγκαστικά, υποχώρησαν. Στις 29 Ιανουαρίου του 1942, ο Ρόμελ έμπαινε στη Βεγγάζη. Ολόκληρη η δυτική Κυρηναϊκή βρισκόταν πάλι κάτω από τον έλεγχό του. Το μέτωπο σταθεροποιήθηκε για λίγο.

Στις 17 Φεβρουαρίου, ο Ρόμελ επισκέφτηκε τον Χίτλερ και του ζήτησε ενισχύσεις. Ο Χίτλερ αρνήθηκε. Τον απασχολούσε το ανατολικό μέτωπο. Η μόνη βοήθεια που μπορούσε να προσφέρει στο αφρικανικό μέτωπο, ήταν να καταλάβει τη Μάλτα και να τη χρησιμοποιήσει ως ορμητήριο. Άλλωστε, το νησί είχε σχεδόν εγκαταλειφθεί από τους Άγγλους, καθώς οι εφοδιοπομπές τους δεν κατάφερναν να φτάνουν ως εκεί. Στις 29 Μαρτίου του 1942, ο Ρόμελ μάθαινε ότι ο Χίτλερ άλλαξε γνώμη: Προτεραιότητα είχε η εισβολή στην Αίγυπτο. Αν ο Ρόμελ έφτανε στην Αλεξάνδρεια, τότε ο Χίτλερ θα διέτασσε να παρθεί η Μάλτα.

Τον Απρίλιο, οι μάχες ξανάρχισαν. Ο Ρόμελ μπήκε στην Εν Ελ Γκαζάρα στις 26 Μαΐου και, στις 24 Ιουνίου, πέρασε τα σύνορα της Αιγύπτου υπερφαλαγγίζοντας το χωριό Ελ Αλαμέιν που έμελλε να γίνει το θέατρο της καθοριστικής μάχης. Δεν μπορούσε να προχωρήσει περισσότερο, καθώς δεν είχε άλλα καύσιμα. Και, μπροστά του, τον περίμενε το Ελ Αλαμέιν.

Η αναμονή κράτησε ως τα τέλη του καλοκαιριού. Στις 3 Σεπτεμβρίου, ο Ρόμελ υποχώρησε λίγο κι οχυρώθηκε στο παραλιακό χωριό Ελ Αλαμέιν, όπου περίμενε ανεφοδιασμό. Τα πράγματα δεν του ήρθαν βολικά. Η αγγλική πολεμική αεροπορία (ΡΑΦ) κέρδισε τη μάχη των ουρανών και σφυροκοπούσε τα γερμανικά μετόπισθεν, τσακίζοντας τις γραμμές ανεφοδιασμού, ενώ τα συμμαχικά υποβρύχια δεν επέτρεπαν στα πετρελαιοφόρα του Άξονα να πλησιάσουν την ακτή. Τότε σχεδιάστηκε και η επιχείρηση «Γοργοπόταμος».

Ήταν 9 το βράδυ, 23 Οκτωβρίου του 1942, όταν χίλια αγγλικά κανόνια σφυροκόπησαν τις γερμανικές θέσεις. Η μάχη στο Ελ Αλαμέιν ξεκινούσε άγρια και φονική. Στις 10.30, το

αγγλικό πεζικό ρίχτηκε μπροστά. Μαζί του και η πρώτη ελληνική ταξιαρχία με διοικητή τον συνταγματάρχη Παυσανία Κατσώτα. Ο Ρόμελ απάντησε με αντεπίθεση που συντρίφτηκε. Όμως, οι γραμμές του άντεξαν 48 ώρες. Τη νύχτα, 25 Οκτωβρίου, οι Άγγλοι διέσπασαν τη γερμανική άμυνα σε δυο σημεία. Μάταια, ο Ρόμελ προσπάθησε να συγκρατήσει το μέτωπο. Οι αντεπιθέσεις του, στις 27 και 28 Οκτωβρίου, αποκρούστηκαν, παρ' όλο που έριξε στη μάχη όλα του τα τανκς.

Μεσάνυχτα, 1 Νοεμβρίου, οι Άγγλοι σήμαναν γενική επίθεση. Ο Ρόμελ πρόταξε τ' άρματά του. Οι Άγγλοι απάντησαν με τα δικά τους άρματα. Ολόκληρη η μέρα 2 Νοεμβρίου εξελίχθηκε σε μάχη των τανκς. Το βράδυ, 260 γερμανοϊταλικά άρματα μάχης κείτονταν καταστραμμένα. Νύχτα προς ξημέρωμα 3 Νοεμβρίου, ο Ρόμελ σήμανε γενική υποχώρηση. Το χωριό Ελ Αλαμέιν είχε πέσει στους συμμάχους.

Τις επόμενες ημέρες, οι Άγγλοι κυνήγησαν τους Γερμανούς. Στις 12 Νοεμβρίου, κανένας άνδρας του Ρόμελ δεν πατούσε το αιγυπτιακό έδαφος. Στις 13, ο Μοντγκόμερι έμπαινε στο Τομπρούκ. Ο Ιανουάριος του 1943 βρήκε το Άφρικα Κορπ στριμωγμένο στην Τυνησία. Τον Φεβρουάριο, ο Ρόμελ οργάνωσε νέα αντεπίθεση. Χωρίς καύσιμα και ενισχύσεις, απέτυχε. Έφυγε στη Γερμανία. Στις 12 Μαΐου του 1943, ό,τι απέμενε από το Άφρικα Κορπ, κατέθεσε τα όπλα, ενώ στη Βόρεια Αφρική δρούσαν πια και αμερικανικά στρατεύματα.

Ο Ιούνιος του 1944 βρήκε τον Ρόμελ να πολεμά στη Νορμανδία και να έχει μέσα του ξεκαθαρίσει ότι μόνη ελπίδα για τη Γερμανία ήταν να απαλλαγεί από τον Χίτλερ. Η απόπειρα εναντίον του δικτάτορα απέτυχε. Το όνομα του στρατάρχη αναφερόταν στη λίστα των συνωμοτών. Στις 15 Οκτωβρίου του 1944, υποχρεώθηκε να αυτοκτονήσει. Μισό χρόνο αργότερα, θα αυτοκτονούσε κι ο ίδιος ο Χίτλερ.

Στην Ανατολική Αφρική, η Αιθιοπία και η Σομαλία καλύπτουν όλη την έκταση της περιοχής, που ονομάζουμε «κέρας της Αφρικής». Στις 3 Οκτωβρίου του 1935, ο Μπενίτο Μουσολίνι κήρυξε τον πόλεμο κατά του βασιλιά της Αιθιοπίας, Χαϊλέ Σελασιέ. Τον Μάιο του 1935, η υποταγή της Αιθιοπίας είχε συντελεστεί. Τον Ιανουάριο του 1941, ολόκληρη η περιοχή της Αιθιοπίας (με την Ερυθραία) και της Σομαλίας ήταν ιταλική αποικία. Διοικητής στην αχανή αυτή έκταση διορίστηκε ο δούκας της Αόστης, ξάδερφος του βασιλιά της Ιταλίας. Διέθετε εκατό τάγματα. Ο Μουσολίνι του είχε πει ότι το ζήτημα της Αφρικής θα λυνόταν στην Ευρώπη.

Μετά τις ιταλικές ήττες στην Κυρηναϊκή, οι Άγγλοι στράφηκαν στις ανατολικές κτήσεις της Ιταλίας. Στις 19 Ιανουαρίου του 1941, μια αγγλοϊνδική φάλαγγα με επικεφαλής τον στρατηγό Πλατ πέρασε τα σύνορα του αγγλοκρατούμενου Σουδάν και μπήκε στην Ερυθραία. Μια άλλη φάλαγγα, αγγλονοτιοαφρικανική με επικεφαλής τον στρατηγό σερ Άλαν Κάνινγκαμ, πέρασε τα σύνορα της Κένυα και μπήκε στη Σομαλία. Στην Αιθιοπία, ο συνταγματάρχης Σάντφορντ ξεσήκωνε τους κατοίκους αναγγέλλοντας την επιστροφή του βασιλιά Χαϊλέ Σελασιέ.

Η αγγλική προέλαση ήταν σαρωτική. Στις 26 Φεβρουαρίου του 1941, οι Άγγλοι έμπαιναν στην πρωτεύουσα της Σομαλίας, Μογκαντίτσιο. Ως το τέλος Μαρτίου, ολόκληρη η Σομαλία βρισκόταν κάτω από τον αγγλικό έλεγχο. Τον Απρίλιο, η Ερυθραία και το μεγαλύτερο μέρος της Αιθιοπίας είχαν κατακτηθεί. Οι Άγγλοι μπήκαν στην πρωτεύουσα, Αντίς Αμπέμπα, στις 10 Απριλίου. Στις 18 Μαΐου του 1941, ο δούκας της Αόστης αναγκάστηκε να συνθηκολογήσει.

Η Ιταλία παραιτήθηκε και τυπικά από την Αιθιοπία το 1947 και στο ανεξάρτητο (από το 1945) κράτος επέστρεψε ο Χαϊλά Σελασιέ. Η Σομαλία ανακηρύχθηκε ανεξάρτητη, το 1960.

(Έθνος, 21.1.1998) (τελευταία επεξεργασία, 21.2.2009)